

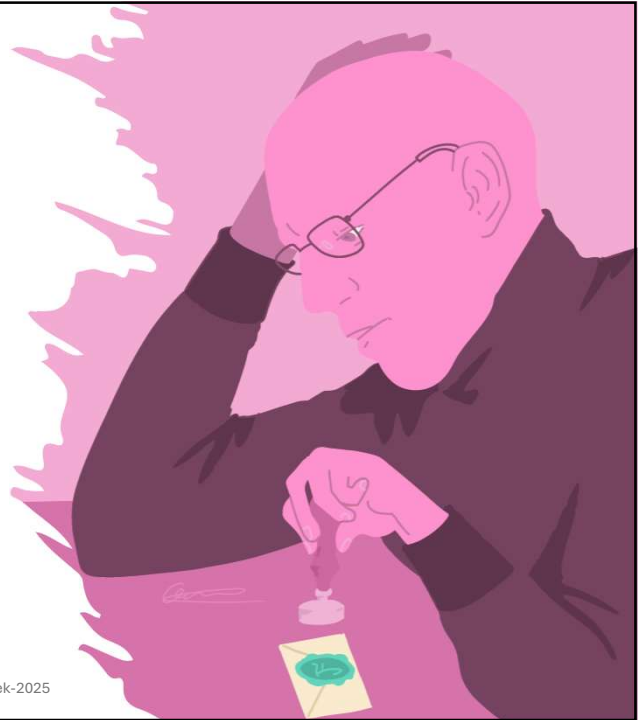
Foucault

Taal en macht

Juli 2025_2

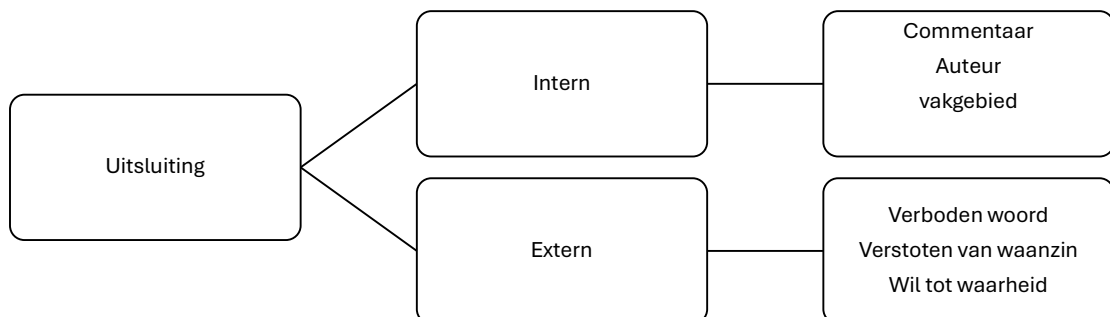
Petra Bolhuis
Maieutiek.nl

Maieutiek-2025

1

Uitsluiting

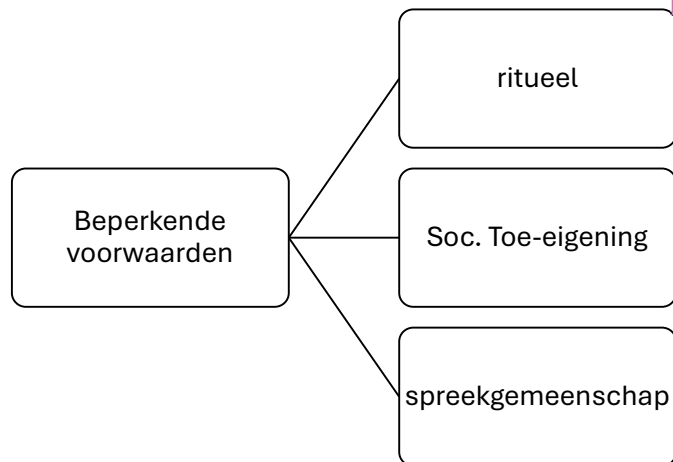

Maieutiek-2025

2

2

Beperkende voorwaarden

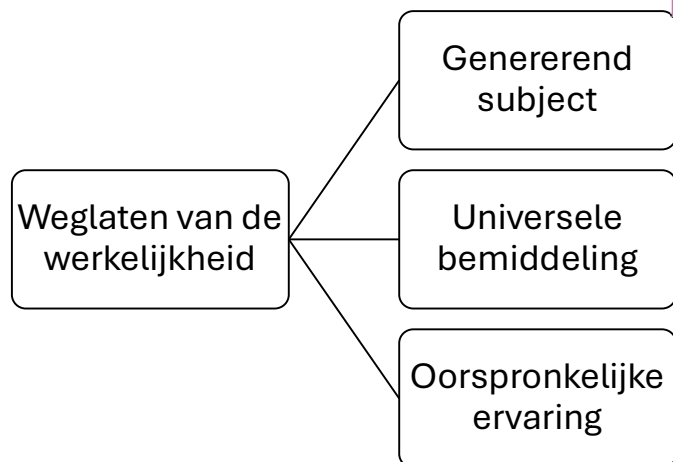

Maieutiek-2025

3

3

Weglaten van de werkelijkheid

Maieutiek-2025

4

4

Wat is de bedoeling van deze indelingen

- Foucault verzet zich tegen de opvatting dat taal neutraal kan zijn of de werkelijkheid kan beschrijven.
- Waarheid is geen objectieve representatie, maar altijd geladen met de context waarin de taal wordt gebruikt.
- Dat dit beschreven wordt als een analyse van machtsstructuren is problematisch:
- De macht speelt hier een rol, maar dan moeten we begrijpen wat Foucault met macht bedoelt.
- Het gaat veelal niet over macht over anderen of de wereld. Macht is het menselijk vermogen om een wereld te scheppen. (*pouvoir*) Maar mensen worden ook geboren in een al gecreëerde werkelijkheid waaraan we niet kunnen ontsnappen. (*geproduceerd subject*)

Maieutiek-2025

5

5

Waarnemen en woorden geven gaat over waarheid

- Wat Foucault niet kon weten, maar wat nu zeker een rol speelt is dat neurowetenschappers steeds beter kunnen vaststellen dat mensen veel van de prikkels die de wereld biedt niet waarnemen.
- Deels door onze biologie: wij nemen niet waar wat een vleermuis waarneemt.
- Deels omdat er domweg teveel stimuli zijn en de evolutie ons een richting heeft gegeven om daarbinnen keuzes te maken. Dat gaat dus niet om waarheid, maar om overleving.
- En het gaat niet om de beste keuzes voor altijd, maar om een aanpassing die toen tot overleven en voortplanting heeft geleid.

Maieutiek-2025

6

6

De rol van waarheid

- Mensen zijn waarde zijn gaan hechten aan waarheid omdat waarheid recht doet aan een herhaalbare en bruikbare representatie van de werkelijkheid die langzaam verandert in de loop van de tijd.
- Waarheid werkt beter dan leugen als het gaat om jacht methodes, voedsel dat wel of niet eetbaar is en dergelijke. Maar er is altijd een verschil tussen korte termijn eigenbelang en het belang van de groep.
- Des te meer de mens buiten een directe relatie met de natuur gaat leven, des te vaker blijkt de waarheid minder bij te dragen aan het overleven. Als list en bedrog ook de eigen groep gaan belasten worden er oplossingen gezocht en gevonden. Beloftes en contracten en alziende straffende goden moeten de waarheid borgen.

Maieutiek-2025

7

7

Twijfel

- Waarheid is een groot goed, maar wanneer de wereld sneller verandert door techniek en mobiliteit wordt waarheid, die langzaam gevormd is en is vastgelegd in rituelen en dogma's, niet zo bruikbaar.
- Rituelen werden daarom gescheiden van wetenschap. Wetenschap betreft dat wat toetsbaar is in het hier en nu.
- Dat levert lange tijd veel voordelen op, maar na de tweede wereldoorlog, de dekolonisatie en de emancipatie blijkt dat wat 'waar' leek bevraagd en gekritiseerd kan worden. Dit gebeurt vooral vanuit groepen waarvan het verhaal geen deel uitmaakte van de gesproken waarheid. Deze kritiek brengt twijfel teweeg.

Maieutiek-2025

8

8

Spreekangst

- De spreekangst van Foucault op blz 30 heeft dus niet te maken met verlegenheid of persoonlijke falen, maar juist met een helder inzicht in de macht die aan het spreken is verbonden.
- Hij verlangt naar 'een doorzichtigheid waaruit de waarheden zich een voor een verheffen'. Hij zou zich dan willen laten dragen. Het instituut antwoordt hem en zegt: 'wij houden dat spreken en de macht die daarmee gepaard gaat in de gaten.'
- Maar Foucault is niet gerustgesteld.

Maieutiek-2025

9

9

Waar in schuilt het gevaar?

- Foucault zegt : 'ik veronderstel dat in iedere maatschappij de produktie van het spreken tegelijkertijd wordt gecontroleerd, geselecteerd, georganiseerd en geherdistribueerd door een aantal procedures die tot doel hebben de machten en gevaren ervan te bezweren, het gebeurteniskarakter ervan te beheersen en de drukkende, vreeswekkende materialiteit ervan te ontwijken.' (37)

Met andere woorden, er zijn twee machten:

1. de macht van het spreken,
2. de macht van die het spreken wil temmen.

Maieutiek-2025

10

10

Macht is kennis

- Machiel Karskens legt het zo uit: 'Al deze praktijken of technieken staan nooit los van de discursieve praktijken.(...) weten en macht zijn intrinsiek verbonden. Niet op de manier van de traditionele stelling 'kennis is macht', maar in de zin van de omkering daarvan: 'macht is weten'.' (Foucault, profielen, blz 43)
- Het probleem blijft hierbij dat ook Foucault zelf politieke machtsanalyses maakt en dingen gezegd heeft over de val van de Sjah van Perzië die maken dat de stelling dat het hem niet om dat soort macht gaat moeilijk uit te leggen valt. Toch is het belangrijk omdat macht die onderdrukt echt iets anders is dan het machtsconcept dat Foucault bedoelt. Als hij dat wel bedoelt, dan benoemt hij dat expliciet: bijv. als '*Pouvoir répressif*'.